

Kitap Eleştirisi

KESK tarihi nasıl yazılmaz?

Mustafa Kemal Coşkun

*KESK Tarihi-I, Risk Alanlar; Yolu
Açanlar, 1985-1995*
Canan Koç-Yıldırım Koç
Epos Yayınları, Ankara, 2009.

-I-

Öncelikle Edward H. Carr'ın iyi bilinen *Tarih Nedir?* kitabında tarih üzerine söylediklerini hatırlayalım: Herhangi bir şeyin tarihini yazan birisi elbette ki belgelerden hareket edecektir. Tarihçi için zorunlu olan bir şey varsa o da budur. Ne var ki hiçbir belge kendi başına konuşmaz, ne kendisi hakkında ne de yaşadığı/hazırlandığı dönem hakkında hiç bir şey söylemez. Tarihçi belgeler üzerinde çalışmaya, onları çözümlemeye girişmedikçe belgeler bir anlam taşımaz. Bir tarihsel belgeyi konuşturan, bu yolla da onu anlamlı kılan ya da herhangi bir bağlama oturtan elbette ki tarihçinin kendisidir.

Ne var ki, tarihçinin üzerinde çalıştığı olgular/belgeler de arı bir halde değildir. Her zaman o kaydı/belgeyi tutan kişinin zihninden kırılarak yansıyan şeyleri içerirler. Buradan şu sonuç çıkar ki, bir tarih eserini incelerken ilk ilgilenmemiz gereken şey, içindeki olgular ya da belgeler değil, o

kaydı tutan tarihçinin kendisidir. Çünkü tarih yorum demektir. Dolayısıyla tarihçinin tercihleri, düşünceleri, yaklaşımları olgulardan önce gelir, ve bu nedenle de hiçbir yorum bütünüyle nesnel olamaz.¹ Dolayısıyla burada önemli olan, tarihi belgeleri yorumlayıp yazan kişinin hareket noktasını kavramadıkça onun çalışmasını tam olarak değerlendiremeyeceğimiz gerçeğidir. Ancak tarihçi de hem toplumun hem de tarihin ürünü olduğundan, yorumlarını anlamlandırabilmemiz için tarihçinin gelmiş olduğu toplumsal çevrenin de bilinmesi gerekecektir.

Yıldırım Koç ve Canan Koç tarafından yazılan *KESK Tarihi-1: Risk Alanlar, Yolu Açanlar* başlıklı çalışmalarını yukarıda çerçevesini çizdiğimiz bir yaklaşımla ele almak çalışmada neyin, neden ve nasıl öyle değerlendirildiğini anlamamız açısından yol gösterici olacaktır. Öncelikle kitabın geneline yayılan bakış açılarını ele almak gerekir. Zira yazarların politik-ideolojik olarak konumlandığı yer, yani gelmiş oldukları politik çevre, KESK'in bugüne kadar ki mücadelesini, bu mücadelede yükseliş ve düşüş dönemlerini daha çok Kürt hareketiyle² birlikte okumalarına neden oluyor. Bunun belki bir sakıncası olmayabilir, ancak kendi politik yaklaşımlarıyla olguları yorumladıklarından, KESK'in Kürt hareketine verdiği destek sonucu başarısız olduğu sonucuna ulaşmalarına neden oluyor. KESK ve bağlı sendikalar içerisinde zaman zaman Kürt hareketine yakınlaşmaktan dolayı sınıf politikalarının göz ardı edildiği olmuştur. Ancak KESK'in asıl sorununun bu olduğunu söylemek ve KESK tarihindeki bütün başarısızlıkları sadece Kürt hareketine verilen destekle açıklamak sorunlu bir tutumdur. Bu tutum, her ne kadar yazarlar farklı sonuçlara ulaşmaya çabalasalar da aslında ülkedeki her sorunu Kürt sorunu ile açıklama tavrıyla özdeşir. Oysa KESK'in ve bağlı sendikaların zayıfladığı dönem, tam da geçmişte politik meşruiyetini sınıf eksenli referanslara dayandıran Kürt hareketinin, bugün gelinen aşamada insan hakları ve kolektif haklar ajandasına sahip olan AB sürecinin destekçileri arasında yerini almış olmasında aranmalıdır.³ Bu değişim süreci de, sadece Türkiye'nin özgüllükleri çerçevesin-

1 Burada nesnellik tartışmasına girmeyeceğiz, belki başka bir yazının konusu olabilir bu, ancak yukarıda tarihte nesnel bir sonuca ulaşamayacağını ya da her yorumun yorum olması nedeniyle zaten birbiriyle eşdeğer olduğunu da söylemiyoruz. Zira tarihte nesnellik, olguların nesnelliği değil, olgu ile yorum arasındaki ilişkinin nesnelliğidir.

2 Bu yazıda Kürt hareketi kavramını kullanacağız, fakat yazarlar kitap boyunca sürekli olarak Kürt milliyetçiliği kavramını kullanıyorlar.

3 Belirtmek gerekir ki KESK'in bugün zayıflamış olması sadece Kürt hareketine destek verip vermemesiyle açıklanamaz, ancak burada sadece bunu tartışmayı planlıyoruz, zira yazarların öne sürdüğü şey KESK'in zayıflamasının tek nedeninin Kürt hareketine verilen destek olduğudur.

de değil fakat dünya genelinde yaşanan makro değişimlerin etkileri analiz edilirse yeterince anlaşılabilir. Burada sorun, bir emek örgütü olarak KESK'in bu süreçten etkilenecek bir sınıf politikası/sınıf için sendika politikası geliştirmek yerine sistemle uyum içerisinde daha sol-liberal politikalar geliştirmesinde aranmalıdır. Sorunun kendisi KESK'in Kürt hareketine yaklaşması değil, bu yaklaşmanın KESK'i sınıf politikasından bütünüyle uzaklaştırmasıdır ki gerçekte böyle olmak zorunda değildir. Yani hem Kürt hareketiyle yakınlaşılabilir hem de bir sınıf politikası geliştirilebilir. Dolayısıyla tıpkı KESK tarihi yazarlarının yaptığı gibi "KESK ve Kürt hareketi arasındaki organik ilişkiler zayıflamanın nedenidir" demek meselenin özünü yeterince kavramamış olmak demektir. Ancak yazarların ulaştıkları tek sonuç budur:

"Sosyalist-komünist kadroların büyük çaba ve özverileriyle geliştirdikleri kamu çalışanları sendikalarında Kürt milliyetçileriyle kurulan ittifak, bu sendikal örgütlenmeleri güçlendirdi mi? Hayır. Üye sayılarındaki gelişme, kitle eylemlerine katılım, eylemde coşku ve kararlılık bunu göstermiyor. Üye sayıları azalıyor, eylemlere katılım düşüyor, coşku ve kararlılık yok oluyor... sınıf bilinciyle değil, Kürt milliyetçiliği anlayışıyla hareket eden Kürt kökenli kamu çalışanlarının çoğu, sınıfın birlikteliğini gerektiren eylemlere katılmadı; ancak Kürt milliyetçiliğinde sendikayı pervasızca kullandı" (s. 577-78).

Yazarlar bunun "sınıf bilincinin gelişimini engellediğini" de ileri sürmektedirler. Yukarıdaki alıntı, tarihçinin olgular üzerinde yorumda bulunurken nesnelliği nasıl gözden kaçırabileceğini de göstermektedir: Kürt hareketinin varlığı elbette ki KESK sürecini olumlu ya da olumsuz etkileyecektir, ancak bütün bir KESK tarihini sadece bu eksenle okumak, diyelim ülkedeki politik ortamı, ekonomik gelişmeleri vb. dışarıda tutarak değerlendirmek olguları da yanlış yorumlamaya neden olmaktadır. Diğer taraftan yazarlar KESK'in Kürt hak ve özgürlük hareketine verdiği desteği eleştirirken sendikaya "laikliğin korunmasında üstlenmesi gereken görevleri" olduğunu, yani ne yapması gerektiğini de hatırlatmaktadırlar (s. 578). Dolayısıyla bu noktada yazarların kitabın geneline yayılan bakış açıları ve hareket noktaları kendisini ele vermektedir: Cumhuriyetin ve laik devletin korunması çerçevesinde bir sendikacılık anlayışı. Bu, milliyetçi-ulusalcı bir bakış açısının sınıf örgütlerini işçi sınıfının değil de nasıl başka çıkarların, örneğin sermayenin çıkarlarının hizmetine soktuğunu da gösteren güzel bir örnektir. Ama ülkedeki her sorun ulusal çıkarlar çerçevesinde değerlendirilirse varılacak sonuç bundan başkası olamaz elbette.

-II-

Yukarıda *KESK Tarihi* çalışmasının geneline yansıyan ancak oldukça sorunlu bir bakış açısının olduğunu vurguladık. Bu bakış açısı ister istemez yazarların diğer konulardaki yaklaşımlarını da etkiliyor. Burada özellikle yazarlar tarafından yapılan iki yoruma değinmekte yarar var. Bunlardan birincisi yazarların devlete ilişkin yorumlarında ortaya çıkıyor:

(...) çok kaba ve yüzeysel bir Marksist, devleti sadece 'hâkim sınıfların baskı aracı' olarak görür. Ancak hayat çok daha karmaşıktır. Özellikle emperyalizm döneminde devletin niteliği ve işlevi çok daha karmaşıkmıştır; kaba ve yüzeysel Marksistlerin kavrayışının çok daha ötesinde özellikler kazanmıştır. Ancak bir kaba Marksist bile sınıf mücadelesi içinde sermayedar sınıfla mücadele eder; devletle değil. Emperyalizm olgusu işin içine girdiğinde, bir Marksistin karşısındaki güç, öncelikle emperyalistler ve sermayedar sınıfıdır... Kamu çalışanları sendikacılık hareketindeki sosyalist-komünist kadroların çoğu, devlet konusunda Marksist analizleri bir kenara bırakarak, Kürt milliyetçilerinin tavrını benimsediler; emperyalizmle ve sermayedar sınıfla mücadeleyi ihmal ederek, devleti düşman gördüler (s. 37).

Bu türden bir devlet yorumu açıktır ki devleti sınıflar üstü ve tarafsızmış gibi göstermektedir. Zira işçi sınıfıyla mücadele eden sermayedar sınıfların kendisine ait tankı, topu, tüfeği yoktur. Bu savaşımı devlet aracılığıyla, devletin asker ve polis gücü ile yaptıkları ortadadır. Kaldı ki devlet, sermaye sınıfının siyasal aygıtı olduğundan, siyasal alanda yürütülen sınıf mücadelesinde de elbette ki bir taraf, sermaye sınıfının tarafıdır. Dolayısıyla sermayeye karşı savaşım aynı zamanda devlete hatta emperyalizme karşı bir savaşımdır, zira Türkiye devleti de emperyalizmin bir müttefikidir sonuç olarak. Ancak yazarlar devleti böyle analiz etmeyip sermaye sınıfından ayrı bir yere yerleştirdiklerinden dolayı, kamu çalışanlarına grevli ve toplu sözleşmeli sendika kurma hakkının verilmemesinin nedenini de Kürt milliyetçiliğine verilen destekte aramaktadırlar:

Türkiye Cumhuriyeti Devleti açısından bakıldığında, Türkiye'de sosyalist-komünist hareket 1990-1995 döneminde bir tehdit değildi; bu hareket içinden Kürt milliyetçiliğine verilen destek bir sorundu... Bu durum, Türkiye'de kamu çalışanlarının çok önemli eylemlere ve mücadelelere karşın sendikal haklarına kavuşmada yaşadıkları başarısızlığın en önemli, belki de ana nedenidir.... [sosyalist-komünist] kadroların Türkiye Cumhuriyeti Devleti açısından en önemli

tehdit oluşturan Kürt milliyetçiliğine verdiği destek, KESK’i oluşturacak olan kamu çalışanları sendikalarının güçlenmesinin ve 1995 yılında kamu çalışanları sendikalarının sendikal haklara anayasal güvenceyle kavuşabilmelerinin önündeki en önemli engeli oluşturdu (s. 97-98).

Bu durumda yazarların yorumuna göre şöyle bir durum ortaya çıkıyor: KESK Kürt hareketine destek vermeseydi şimdiye kadar çoktan grevli ve toplu sözleşmeli sendika hakkını almışlardı. İlginç olan şudur ki, kendilerinin Marksist açıdan ve sınıf mücadelesi çerçevesinde meseleye baktıklarını belirten ve öyle bakılması gerektiğini sürekli telkin eden yazarlar, sendikal hakların verilmemesine sıra gelince meseleye sınıf mücadelesi açısından bakmamaktadır. Zira sanki devlet sendikal hakları vermeye hazırды ancak Kürt hareketine verilen destekten dolayı bu hakları vermedi gibi yanlış bir yorum ortaya çıkmaktadır. Kamu çalışanlarına sendikal haklarının verilmemesinin arkasında bir çok neden aranabilir elbette, ancak en önemli nedenlerin başında egemen sınıfların nesnel çıkarları, işçi sınıfını bölme çabaları, yani kısacası bitmek bilmeyen bir sınıf mücadelesi gelmektedir. Örneğin AKP Hükümetinin yeni anayasa değişiklik paketinde grev ve toplu sözleşme hakkını vermemiş olması KESK’in Kürt hareketine verdiği destekle mi açıklanacaktır? Kaldı ki kamu çalışanlarına bir gün grev ve toplu sözleşme hakkı elbette ki tanınabilir, ancak yazarların belirttiği gibi Kürt sorunu sorun olmaktan çıktığı zaman değil, hazırlanan yeni kamu personel yasası sözleşmelilik üzerine kurulması koşuluyla, yani neredeyse bir çok kamu çalışanı sözleşmeli çalışmaya geçirildiğinde tanınacaktır. Bu aynı zamanda şu anlama gelir: Siyasal iktidar kamu hizmeti görevlerini memurluk değil sözleşmelilik üzerine kurmayı amaçlamaktadır, bunu gerçekleştirdiğinde kamu çalışanları sendikalarına grev hakkı tanıyacaktır, lakin bu durumda kamu çalışanlarının çoğunluğu sendikasızlaştırılmış olacaktır. Tıpkı Tekel işçilerinin durumunda olduğu gibi. Bu nedenle KESK’in asıl mücadele etmesi gereken şey bu yeni personel yasasından başka bir şey değildir. Zira sendikasızlaşmış kamu çalışanının grevli toplu sözleşmeli sendika hakkını fiilen kullanması olanaksızdır. Durum bu olunca meselenin Kürt hareketine verilen destekle değil fakat apaçık bir sınıf mücadelesi meselesi olduğu da gün gibi ortaya çıkmaktadır.

Yazarların bakış açısından kaynaklanan başka bir sorun, KESK’e yüklenen “görevler”dir. Zira yazarlara göre KESK “ülkenin bağımsızlığı ve bölünmez bütünlüğü” meselesine karşı duyarsız kalmaktadır ve aslında ülkenin bağımsızlığı için mücadele etmelidir:

(...) KESK'i oluşturan kamu çalışanları sendikalarının büyük bir çoğunluğunda [devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması ve Atatürk ilkelerinin yaşatılması] konusunda sendika tüzüklerinde ifade edilen bir duyarlılık yoktur... 40'tan fazla sendikanın tüzüklerinin yalnızca 3 tanesinde Türkiye'nin bağımsızlığına vurgu yapılmış, yalnızca 4'ünde Türkiye'nin bütünlüğünün korunması konusundaki duyarlılık dile getirilmiştir. Bu sendikalar da KESK içinde belirleyici olamayan örgütlerdir (s. 99-100).

Ancak mesele burada bitmemektedir. Yazarlar bu durumun nedenini farklı bir biçimde açıklamaktadırlar:

Bu konudaki duyarsızlık tavrının etkili olmasının en önemli nedeni, 12 Eylül darbesi sonrasında devletin sosyalist-komünist sola uyguladığı baskılar, işkence ve terördür. KESK'i oluşturan kamu çalışanları sendikalarının kurulduğu 1990'lı yıllarda 12 Eylül darbesinin acıları unutulmamıştı ve cezaevlerindeki binlerce hükümlüsüyle ve hatta tutuklusuyla hala canlıydı... kendileri ya da yakınları devletin işkencehanelerinden geçmiş insanların devlete sahip çıkmaları kolay değildi. Sosyalist-komünist hareketin en azından bir bölümünün Türkiye Cumhuriyeti'ne sahip çıkmaya başlaması, ABD ve Avrupa emperyalizminin Türkiye'yi parçalama girişimlerinin artmasıyla gündeme geldi (s. 101).

İşte emekçileri devletin (aslında sermayedarın) dar ulusal çıkarlarına hapsedmenin en güzel örneği, tam bir Marksist bakış açısı ve tarih yorumu (!) Demek ki sosyalist-komünistler Marksizmin devlet tahlilini, devlet ile sınıflar arasındaki ilişkilerin nasıl biçimlendiğini, sınıf mücadelesinde devletin konumu ve önemini bildiklerinden değil, Türkiye Cumhuriyeti devletine küsmüş olmalarından dolayı bağımsızlık ve ülkenin bütünlüğü konusuna duyarlılık göstermemektedirler. Demek ki 12 Eylül döneminde görülen işkencelerin acısı geçtiğinde, ya da ne bileyim bu acılar bütünüyle unutulduğunda sosyalist-komünistler devletin bağımsızlığını ve bütünlüğünü savunmaya başlayacaklar. Yazarlar olguların/olayların/belgelerin nasıl yanlış, daha doğrusu bilinçli bir biçimde eksik yorumlanabileceğinin en güzel örneğini burada vermektedirler. Üstelik kendilerine Marksist diyen yazarlar eliyle Marksizm doğrudan doğruya ulusalcılığın hizmetine sokulmaya çalışılmaktadır.

-III-

Şimdi en başta kısaca tartıştığımız tarih yazımı meselesine dönebiliriz. Yıldırım Koç ve Canan Koç'un çalışmasındaki temel sorun, ellerin-

de belge/bilgi olmaması değildir. Zira yazarlar yeteri kadar bilgi ve belge kullanmışlardır. Elbette ki belgeler/olgular uçsuz bucaksız bir okyanusta dolaşan balıklara benzerler. Tarihçinin ne yakalayacağı şansa seğıl, avlanmak için okyanusun neresine gideceğine, hangi oltayı kullanmayı seçeceğine, oltanın ucuna hangi yemi takmayı yeğleyeceğine bağlıdır. Bu nedenle genellikle tarihçi istediği türden olguları/belgeleri elde edecektir ve pek doğal olarak bunları seçmiş olduğu yöntem ve düşünce sistemi-ne göre yorumlayacaktır. Bu nedenle tarihçiye neden bu belgeyi/olguyu kullandın sorusu ancak bir yere kadar anlamlı olabilir. Ancak bu olgular/belgeler ile bu yorumları nasıl yapabilirsin diye sorulabilir ki bu, olgu ile yorum arasındaki ilişkinin doğru kurulup kurulmadığı meselesini tartışmamızı gerektirir. Zira asıl sorun, eldeki olgunun geneli ifade edip etmediği konusunda düğümlenir. Eğer bir belge/olgu geneli ifade eden bir yorumla taçlandırılmıyorsa, bu, bütün ekonomik, toplumsal ve siyasal sorunların ötesinde I. Dünya Savaşının bir Sırbın Avusturya-Macaristan İmparatorunu öldürmesiyle çıktığını zanneden kişinin durumunda olduğu gibi fazlasıyla metafizik bir yanılgıya düşmekle sonuçlanacaktır. Bu çalışmada Yıldırım Koç ve Canan Koç bu ilişkiyi doğru kuramamakta, belgeleri/olguları yaşadıkları dönemin toplumsal, ekonomik ve siyasal özellikleriyle yorumlamayı becerememektedirler. Hatta böyle bir dertlerinin olduğunu söylemek bile olanaklı değildir. Çalışmanın birinci sorunu budur.

Buna bağlı olarak ortaya çıkan ikinci sorun, tarihin, geçmişi ve o geçmişi yaratanları bütünüyle ipe çekme anlayışıyla, daha doğrusu bir yargıç edasıyla yazılamayacağıdır. Tarih “şöyle değil de böyle olsaydı” bakışıyla yazılmaz, olan olmuştur zaten, lakin “öyle değil böyle olsaydı” denilecekse bu bir tarih kitabı olmaz, belki hayal gücünüzün ürettiği fantastik bir bilim kurgu kitabı olabilir. Son olarak Benedetto Croce’un bu çalışma için de çok uygun düşen bir yorumuyla bitirelim: “Tarih anlatıyoruz diye yargıçlık taslayıp, tarihin görevinin bu olduğu inancıyla şunu mahkûm edip bunu bağışlayanlar (...) genellikle, tarih duygusundan yoksundurlar”.